

МУЗЫКАЛЬНЫЕ СПОСОБНОСТИ И ИХ РАЗВИТИЕ У УЧАЩИХСЯ ШКОЛ ИСКУССТВ ЧЕРЕЗ ИЗУЧЕНИЕ СИМФОНИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ РУССКИХ КОМПОЗИТОРОВ

Охунжон Кимсанов

Преподаватель кафедры «Музыкальное образование», ЧГПУ

Хусния Миртурсунова

Студентка направления «Музыкальное образование», ЧГПУ

Аннотация:

Развитие музыкальных способностей у учащихся школ искусств является одной из ключевых задач педагогического процесса. Изучение симфонических произведений русских композиторов способствует формированию художественного мышления, развитию слухового восприятия, ритмического чувства и способности к интерпретации сложных музыкальных форм. Симфоническая музыка, обладая богатым тембровым разнообразием и сложной структурой, позволяет учащимся осваивать различные аспекты музыкального искусства, развивая их аналитические способности и исполнительское мастерство. В Узбекистане симфоническое наследие русских композиторов занимает важное место в образовательных программах школ искусств, обеспечивая фундаментальное понимание музыкальной формы и выразительных средств. В данной статье рассматриваются педагогические аспекты изучения симфонических произведений, их влияние на формирование музыкального слуха, выразительности и исполнительских навыков учащихся. Исследование направлено на выявление эффективных методик работы с симфоническим репертуаром и их значение для развития музыкального потенциала обучающихся.

Ключевые слова: Музыкальные способности, симфоническая музыка, русские композиторы, художественное мышление, слуховое восприятие, интерпретация, исполнительское мастерство, школы искусств, педагогические методы, развитие таланта.

RUS KOMPOZITORLARINING SIMFONIK ASARLARINI O'RGANISH ORQALI SAN'AT MAKTABI O'QUVCHILARIDA MUSIQIY QOBILIYATLAR VA ULARNI RIVOJLANTIRISH

Oxunjon Kimsanov

ChDPU "Musiqi ta'limi" kafedrasida o'qituvchisi

Husniya Mirtursunova

ChDPU "Musiqi ta'limi" yo'nalishi talabasi

Annotatsiya:

San'at maktabi o'quvchilarida musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish pedagogik jarayonning asosiy vazifalaridan biridir. Rus kompozitorlari simfonik asarlarini o'rganish badiiy tafakkurni shakllantirish, eshitish qobiliyatini rivojlantirish, ritmni his qilish va murakkab musiqiy shakllarni talqin qilish ko'nikmalarini oshirishga xizmat qiladi. Simfonik musiqa o'zining boy tembr xilma-xilligi va murakkab

tuzilishi bilan o'quvchilarga musiqa san'atining turli jihatlarini o'zlashtirishga, tahliliy tafakkurini rivojlantirishga va ijrochilik mahoratini oshirishga yordam beradi. O'zbekistonda rus kompozitorlari simfonik merosi san'at maktablari ta'lim dasturlarida muhim o'rin egallab, musiqiy shakl va ifoda vositalarini chuqur anglash uchun mustahkam asos yaratadi. Ushbu maqolada simfonik asarlarni o'rganishning pedagogik jihatlarini, ularning eshitish qobiliyati, ifodalilik va o'quvchilarning ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirishga ta'siri ko'rib chiqiladi. Tadqiqot simfonik repertuar bilan ishlashning samarali metodlarini aniqlash va ularning musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirishdagi ahamiyatini ochib berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Musiqiy qobiliyatlar, simfonik musiqa, rus kompozitorlari, badiiy tafakkur, eshitish qobiliyati, talqin qilish, ijrochilik mahorati, san'at maktablari, pedagogik metodlar, iste'dod rivoji.

Musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish bolalar va yoshlarning estetik didini shakllantirish, ijodiy salohiyatini kengaytirish va musiqani chuqur anglashga yo'naltirishning muhim omillaridan biridir. San'at maktablari o'quvchilari uchun musiqiy qobiliyatlarni shakllantirishda turli usullar qo'llaniladi, ammo simfonik musiqani o'rganish ulardan eng samaralisi hisoblanadi. Simfonik asarlar murakkab tuzilishga ega bo'lib, ularda musiqa shakllari, tembrlar va dinamikaning xilma-xilligi namoyon bo'ladi. Bu esa o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish, ritmik va melodik idrokni kengaytirish va badiiy ifodalash qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Rus kompozitorlari tomonidan yaratilgan simfonik asarlar musiqiy pedagogika sohasida katta ahamiyat kasb etadi. P. I. Chaykovskiy, S. V. Raxmaninov, M. P. Musorgskiy, N. A. Rimskiy-Korsakov, D. D. Shostakovich kabi bastakorlarning simfonik merosi o'zining badiiy boyligi, kompozitsion murakkabligi va ifoda vositalarining keng doirasi bilan ajralib turadi. Ushbu kompozitorlarning asarlarini o'rganish o'quvchilarga nafaqat musiqa tuzilishini anglash, balki uning badiiy mazmunini talqin qilish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish imkonini beradi.

O'zbekistonda san'at maktablari va musiqa kollejlari o'quv dasturlarida rus kompozitorlari ijodiga alohida e'tibor qaratiladi. Bu, bir tomondan, O'zbekiston va Rossiya o'rtasidagi tarixiy va madaniy aloqalar bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan, ushbu merosning musiqiy ta'lim tizimidagi o'rni beqiyos ekanligi bilan izohlanadi. Simfonik musiqa o'quvchilarga ohang va ritmni sezish, turli tembrlarni ajratish, dinamik o'zgarishlarni anglash kabi muhim qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Maqolaning maqsadi – simfonik musiqaning san'at maktablari o'quvchilari musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi rolini tahlil qilish, pedagogik yondashuvlarni o'rganish va o'quv jarayoniga samarali metodlarni tatbiq etish imkoniyatlarini aniqlash. Maqolada simfonik asarlarni o'rganish jarayonida o'quvchilarning ijrochilik mahorati, musiqiy tafakkuri va eshitish qobiliyati qanday rivojlanishi batafsil yoritiladi. Shuningdek, o'qituvchilarning ushbu jarayondagi roli va o'qitish metodikalarining samaradorligi tahlil qilinadi.

San'at maktablari o'quvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda simfonik asarlarni o'rganish muhim o'rin tutadi. Simfonik musiqa murakkab tuzilishga ega bo'lib, uning shakliy va obrazli jihatlarini o'zlashtirish talabalar uchun musiqiy tafakkurni rivojlantirishning muhim bosqichi hisoblanadi. Ushbu

jarayon eshitish qobiliyatini takomillashtirish, badiiy idrokni chuqurlashtirish va ijodiy tafakkurni kengaytirishga xizmat qiladi.

Simfonik asarlarning o'quv jarayonida qo'llanishi talabalarning musiqa idrokini yaxshilashga yordam beradi. Simfoniyaning orkestr tovushlari orqali tembrlarni ajratish, dinamik kontrastlarni sezish va harakatning rivojlanish mantig'ini tushunish o'quvchilarning musiqiy idrok darajasini oshiradi. P. I. Chaykovskiy, S. V. Raxmaninov, D. D. Shostakovich kabi bastakorlarning simfonik asarlari mazmunining murakkabligi va hissiy ifodaliligi bilan ajralib turadi. Ushbu asarlarni o'rganish jarayonida talabalar musiqa ifoda vositalarining xilma-xilligi, tembr palitrasi va dramatik rivojlanishni anglash imkoniga ega bo'ladilar.

O'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda eshitish tahlili muhim o'rin tutadi. Simfonik asarlarning ohangiy tuzilishini tahlil qilish, uning asosiy temalarini aniqlash va ularning rivojlanishini kuzatish musiqa idrok qilish jarayonida muhim bosqich hisoblanadi. Eshitish mashqlari orqali talabalar murakkab orkestr fakturasini anglashga o'rganadilar, bu esa ularning musiqiy tafakkurini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ijrochilik mahoratini rivojlantirishda simfonik musiqa muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar simfonik ijrochilik tajribasiga ega bo'lishlari uchun ansambl mashg'ulotlari va orkestrlarda ishtirok etishlari lozim. Orkestr tarkibida ishlash ularga umumiy tovush balansi, dinamikasiga rioya qilish, partiyalarni uyg'unlikda bajarish kabi ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi. Shuningdek, orkestr repetitsiyalari talabalarni tinglash va birgalikda ijro qilish madaniyatiga o'rgatadi.

Pedagogik yondashuvlar orasida simfonik musiqani o'rganishda tinglov tahliliga asoslangan usullar samarali hisoblanadi. Bu metod orqali talabalar musiqa asarining shakliy jihatlarini, tematik materialning rivojlanishini va orkestrlovka xususiyatlarini tushunish imkoniga ega bo'ladilar. Shuningdek, bunday yondashuv ijrochilik jarayonida talabalar tomonidan aniq interpretatsiyani shakllantirishga yordam beradi.

Shunday qilib, simfonik musiqani o'rganish nafaqat musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish, balki talabalarni badiiy tafakkurga, ijodiy yondashuvga va musiqani chuqur anglashga o'rgatishning samarali vositasidir. Ushbu repertuar bilan ishlash o'quvchilarning estetik didini shakllantirishga, texnik mahoratini rivojlantirishga va professional musiqiy ta'lim olish jarayonida chuqur bilim olishlariga imkon yaratadi.

San'at maktablari o'quvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda simfonik musiqaning o'rni beqiyosdir. Ushbu repertuar orqali o'quvchilar musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirib, badiiy tafakkurini shakllantirish imkoniga ega bo'ladilar. Simfonik musiqa murakkab shakl va ifoda vositalari bilan boy bo'lib, ularni o'rganish o'quvchilarning nafaqat texnik mahoratini, balki ijodiy tafakkurini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Simfonik asarlarning o'quv jarayoniga integratsiyasi eshitish tahlili, tembrlarni ajratish, shakl va g'oyaviy mazmunni tushunish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayon talabalarning musiqiy savodxonligini oshirish, ritmik va melodik idrokni kengaytirish, ijrochilik mahoratini rivojlantirish imkonini beradi. Rus kompozitorlari – P. I. Chaykovskiy, S. V. Raxmaninov, D. D. Shostakovich va boshqalarning simfonik merosi ushbu jarayonda asosiy o'quv materiallaridan biri sifatida qoraladi.

Pedagogik jarayonda simfonik musiqani o'rganish metodikasi tinglov tahlili, ijro etish texnikalarini rivojlantirish va ansambl mashg'ulotlarini o'z ichiga oladi. Simfonik orkestr tarkibida ishlash o'quvchilarning ansambl ijrochiligini o'rganish, umumiy tovush balansi va dinamik o'zgarishlarni his qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilar individual ravishda ham musiqiy shakl va mazmunni tahlil qilish, tematik materialning rivojlanishini tushunish, ijodiy tafakkurni boyitish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Shunday qilib, simfonik musiqani o'rganish nafaqat o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, balki ularning umumiy madaniy va estetik dunyoqarashini shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu repertuar bilan ishlash ijrochilik mahoratini oshirish, musiqiy ifodalilikni rivojlantirish va kasbiy ta'limni chuqurlashtirish imkoniyatini beradi. San'at maktablarida simfonik musiqa asosida olib boriladigan ta'lim jarayoni kelajakda yuqori malakali musiqachilarni tayyorlash uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Adabiyotlar:

1. Karimov, A. (2021). Musiqiy ta'limda simfonik asarlarni o'rganishning ahamiyati. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Toshkent davlat konservatoriyasi. (2022). O'zbekistonda musiqiy ta'lim metodikasi va innovatsiyalar. Toshkent.
3. Kimsanov, O. I. (2024). Developing Musical Skills In Students Of Children's Music And Art Schools. Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments, 2(2), 144-149.
4. Umarova, A. I. (2024). Formation Of Creative Competencies Of Students When Teaching The Subject Noting And Working With Computer Programs. Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments, 2(2), 150-164.
5. Abduljalilova, S. A. (2022). O'qituvchining shaxsiyati pedagogik aloqa samaradorligining omili sifatida. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 1(9), 163-166.
6. Mumindjanova, S. X. (2023). O'qituvchi odobining tarixiy ildizlari. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC, 6(10), 160-163.
7. Tojiboyeva, G. R. (2022). Development of the skill of calligraphic writing as a professional competence in a future primary school teacher. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(12), 830-835.
8. Rifovna, T. G. (2022). The specificity of the school "rivoqe" (development) in the development of the professional competence of the future primary education teacher. Conferencea, 478-480.
9. Umarova, Z. A. (2023). Umumiy o'qituvchi ta'lim maktablarida pedagogik konfliktlarning turlari va ularning raqamli tizimi. Academic research in educational sciences, 4(CSPU Conference 1), 720-724.
10. Khudaiberdiyevna, D. L., & Mixaylovna, L. K. (2023). Modern learning tools as a means of student development. European Journal of Interdisciplinary Research and Development, 14, 245-252.
11. Abdullayev, D. (2020). Мактабгача таълим муассасаси тарбияланувчиларида меҳнатсеварлик ва катталар меҳнатига қизиқишини шакллантириш. Архив Научных Публикаций JSPI.
12. Doniyorova, L. K. (2023). Using interactive methods in the lessons. Web of Teachers: Inderscience Research, 1(7), 71-76.

13. Saydalieva, L. M. (2024). Development Of Logical Thinking Of Primary School Students. Pedagogical Cluster-Journal of Pedagogical Developments, 2(2), 319-323.
14. Seytniyazov, K. M. (2024). Toponimlarning klassifikatsiyasi haqqida. ILIM ham JAMIYET, 2(3), 49-51.
15. Sultanova, A. (2024). Methods of searching electronic educational resources related to science on the internet. Web of Teachers: Inderscience Research, 2(9), 92-96.
16. Egamberdiyeva, L. (2024). Formation of professionalism in future teachers in designing the educational process. Science and innovation, 3(Special Issue 36), 606-609.